

Research Article

Iran and England's criminal policy towards betting and gambling in cyberspace

Received: ۲۰۲۳/۰۷/۱۱

Accepted: ۲۰۲۳/09/۱۹

Abstract

The expansion and development of cyberspace, like other human achievements, along with its undeniable benefits, also creates problems and disadvantages, many of which have been criminalized as computer crimes in most countries. One of the inappropriate uses that disrupts public and economic order is online “betting” or “grouping.” Gambling is one of the destructive and destructive games that, unfortunately, is covered up under the deceptive title of intellectual sports. Recently, topics such as gambling and betting have migrated to online sites. Today, with a few simple clicks, you can participate in all kinds of bets such as football predictions, poker, casinos, and dozens of other games and entertainment. The amounts that users bet on each hand of the game, which does not last more than a few minutes, and 2% of it is automatically deducted and deposited into the site admin's account. For this reason, reviewing it in the salary can be very important.

Keywords: Gambling, criminal policy, gambling, betting, cyberspace.

مقاله پژوهشی

سیاست جنایی ایران و انگلستان در قبال شرط‌بندی و قمار در فضای مجازی

مجید احمدزاده^۱، عسل عظیمیان^۲، محمدمهدی رحیمی^۳، مجتبی غفاری^۴

چکیده

گسترده‌گی و پیشرفت فضای مجازی مانند سایر دستاوردهای بشر در کنار منافع غیرقابل انکار آن، مشکلات و معایبی نیز ایجاد می‌کند که بسیاری از این موارد منفی، در اکثر کشورها با عنوان جرائم رایانه‌ای جرم‌انگاری شده‌اند. یکی از استفاده‌های نا به‌جا که موجب اختلال در نظم عمومی و اقتصادی می‌شود؛ «شرط‌بندی» یا «گرو‌بندی» های اینترنتی است. قمار یکی از بازی‌های مخرب و خانمان‌سوز است که متأسفانه با عنوان فریبنده ورزش فکری بر مفسد آن سرپوش گذاشته می‌شود. اخیراً موضوعاتی از قبیل قماربازی و شرط‌بندی به سایت‌های اینترنتی کوچ کرده‌اند. امروزه با چند کلیک ساده در انواع و اقسام شرط‌بندی‌ها مانند پیش‌بینی فوتبال، پوکر، کازینو ده‌ها بازی و سرگرمی دیگر می‌توان شرکت نمود. مبالغی که کاربران در هر دست‌بازی که چند دقیقه بیشتر طول نمی‌کشد به قید شرط گذاشته و ۲ درصد از آن به‌صورت خودکار کم می‌شود و به حساب ادمین سایت واریز می‌گردد، به همین دلیل بررسی آن در حقوق می‌تواند بسیار مهم باشد.

واژگان کلیدی: قماربازی، سیاست جنایی، قمار، شرط‌بندی، فضای مجازی.

^۱. دانشجوی دکتری، گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی، واحد سمنان، دانشگاه آزاد اسلامی، سمنان، ایران.

^۲. استادیار، گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی، واحد شاهرود، دانشگاه آزاد اسلامی، شاهرود، ایران (نویسنده مسئول).

^۳. استادیار، گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی، واحد گرمسار، دانشگاه آزاد اسلامی، گرمسار، ایران.

^۴. استادیار، گروه فقه و حقوق، واحد مهدیشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، مهدیشهر، ایران.

قمار، شرط‌بندی و انواع آن، یعنی به‌کارگیری شانس و هوش انسانی برای کسب منافع شخصی از اموال دیگران. از زمانی که دادوستد به روش کالا به کالا بود تا زمانی که سکه و پول رایج شد، همواره قمار یکی از مخرب‌ترین رفتارهای اخلاقی بشر در اقتصاد خانواده و جامعه بوده است؛ درحالی‌که تمام ادیان الهی، قمار را مذموم و حرام دانسته‌اند. امروزه قمار در فضای سایبری و شبکه‌های اجتماعی به شیوه قمارخانه‌های آنلاین و سایت‌های شرط‌بندی و با «گردش مالی پنج هزار میلیارد تومان در سال و خروج بیش از یک و نیم میلیارد دلار ارز از کشور» به‌شدت رواج یافته است. خانه‌نشینی در ایام کرونا، استیصال اقتصادی و استفاده آزادانه‌تر از اینترنت به بهانه آموزش (مدارس)، موجب افزایش قربانیان قمار آنلاین شده است. تبلیغات اینترنتی بی‌حد و حصار قمار آنلاین و شرط‌بندی توسط سلبریتی‌ها، ورزشکاران و شاخ‌های مجازی را می‌توان مهم‌ترین عامل اعتماد افراد برای پیوستن به این سایت‌ها و «ویرانی بسیاری از خانواده‌های آبرومند، از دست دادن شر و حیثیت و علت خودکشی افراد دانست.» تفرقه و دشمنی، خشم و نفرت، جنگ و قتل، انحطاط اخلاقی، کسب مال حرام، طلاق، اضطراب و نگرانی، خودکشی و هیجان‌های عصبی بخشی از آثار زیان‌بار قمارند که می‌تواند از انسان خلیفه‌الله، فردی بسازد که انواع جرم و جنایت و فساد و فحشا را مرتکب شود. با توجه به مسئله قمار و شرط‌بندی به بررسی سیاست جنایی ایران در قبال قمار و شرط‌بندی در ایران می‌پردازیم و به مقایسه این امر در ایران و انگلستان پرداخته می‌شود.

۱. مفهوم قمار

در کتب لغت لفظ قمار (قمار به کسر قاف درست است و به ضم آن یک غلط مصطلح است که در اثر کثرت استعمال غلبه یافته است) به معنای انواع بازی با وسایل مخصوصی گفته می‌شود که در اکثر مواقع با بردوباخت طرفین به همراه است و در آن شخصی که بازنده می‌شود ملزم به پرداخت پول یا چیز بهادارای به برنده می‌شود. کلمه قمار دارای ریشه عربی است و به سبب ریشه فقهی آن از عربی به فارسی وارد شده است. قمار بر وزن جدال از باب مفاعله است و طرفینی بودن فعل را می‌رساند. به معنی چیزی است که گاه کم می‌شود و گاه زیاد؛ همچنان‌که قمر گاه ناقص و گاه کامل می‌شود. (ابن فارس، ۱۴۰۴، ۲۵). صاحب تاج العروس در تعریف تقامر می‌نویسد: «راهنه فغلبه» تقامر به معنی آن است که بت او راهنه و شرط‌بندی نمود، سپس بر او پیروز شد. (حسنی واسطی زبیدی، ۱۴۱۴، ۴۱۳) همین مفهوم در زبان انگلیسی با واژه Gambling شناخته می‌شود و عبارت است از تعهد به دادن یا گرفتن پول یا هر چیز باارزشی در وقوع یا عدم وقوع یک رویدادی که نتیجه آن نامعلوم و مبتنی بر شانس است. همان‌طور که از تعاریف پیداست، مفهوم قمار همواره با مفهوم بازی همراه و هم‌نشین بوده و هر جا سخن از بازی به میان آمده لزوماً بحث قمار نیز مطرح شده است (Black's Law Dictionary, 7th Edn. Bryan A. Garner: Books. p. 687.) هم‌نشین واژه بازی در کنار قمار آن را به‌عنوان مثال عمل مجاز و مشروع تبدیل به یک عمل غیرقانونی و نامشروع به نام قماربازی می‌نماید. (وصالی ناصح، ۱۳۹۶: ۲)

این روزها برای قمار کردن نیازی به حضور در زیرزمین‌ها، قهوه‌خانه‌ها و یا فضاهای مخصوص نیست، زیرا این دسته از بازی‌های قمار وارد فضای مجازی شده و افراد زیادی در طیف‌های مختلف جذب این گونه وارد شده است. بازی‌های قمار در برخی از کشورهای پیشرفته جرم محسوب نمی‌شود و این امر باعث گسترده بودن این قبیل فعالیت‌ها شده است. در ایران این قبیل فعالیت‌ها جز موضوعات مجرمانه به حساب می‌آید، طبق قانون مجازات اسلامی مواد (۷۰۵ تا ۷۱۱) و ماده ۵۶۴ قانون مدنی، قمار و شرط‌بندی جرم بوده و دایرکنندگان و شرکت‌کنندگان در این گونه مسابقات به استناد به مواد فوق‌الذکر مجرم محسوب می‌شوند زیرا علاوه بر کسر شدن پول از حساب کاربران این بازی‌های قمار آنلاین به مشکلات دیگری چون اعتیاد، افسردگی، عصبانیت و دوری از خانواده و دوستان اشاره کرد. متأسفانه این بازی‌ها تمام زندگی بازیکنان را تحت‌الشعاع قرار می‌دهد تا جایی که حتی افراد از فعالیت‌های دیگرشان بازمی‌مانند. از سوی دیگر طبق اطلاعات موجود و مستندات مربوطه به‌واسطه این بازی‌های قمار از حساب بانکی افراد کلاه‌برداری می‌شود، زیرا که ادمین و یا گردانندگان این دسته از سایت‌ها به‌راحتی به حساب اینترنتی بانکی اعضا دسترسی خواهند داشت. متأسفانه شیوع این بازی‌ها به حدی رسیده که تبدیل به نوعی اعتیاد در میان جوانان شده است؛ آن‌هایی که می‌بازند برای برگرداندن مال از دست‌رفته‌شان پای بازی مجدد می‌نشینند و آن‌هایی هم که می‌برند طمع کرده و همچنان بازی را ادامه می‌دهند. این در حالی است سایت‌های غیرمجاز قمار به‌راحتی در داخل کشور فعالیت می‌کنند و به دلیل اینکه گردانندگان این سایت‌ها سود خوبی از این راه به دست می‌آورند روزبه‌روز تعدادشان بیشتر می‌شود. (مقدم، ۱۳۹۷: ۳)

از آنجاکه قوانین ایران همواره تحت تأثیر آموزه‌های اسلامی بوده است، می‌توان اولین منع نسبت به قمار را در آیات قرآن یافت. قرآن کریم در آیات ۹۰ و ۹۱ سوره مائده و ۲۱۹ سوره بقره تعطیل کرده است که پرداختن به قمار و قماربازی موجب پیدایش دشمنی و کینه میان مردم و دوری آنان از یاد خدا و عبادت او می‌شود. به همین علت همه فرق اسلامی بر حرام بودن قمار اجماع دارند. دلیل دیگر ممنوعیت قمار می‌تواند آثار مخرب آن بر زندگی فردی، اجتماعی و رشد اقتصادی یک جامعه باشد. در قوانین مدنی و جزایی ایران به‌رغم ممنوعیت و بطلان قمار، تعریفی از آن ارائه نشده است بدین ترتیب برای یافتن تعریف قمار باید به منابع فقهی رجوع کرد اکثر فقیهان در بیان مفهوم قمار به دو عامل مهم «بازی با آلات قمار» و «بردو باخت» اشاره کرده‌اند همان‌گونه که شیخ انصاری با اشاره به تعریف اهل لغت قمار را «بازی با یکی از آلات قمار به‌شرط بردو باخت» می‌داند. ایشان با در نظر گرفتن عامل بردو باخت یا عدم آن و همچنین لحاظ کردن عامل بازی با وسایل مخصوص قمار یا عدم آن چهار حالت را برای قمار متصور دانسته است. (انصاری، ۱۴۲۰: ۳۷۱)

(۱) بازی با وسایل مخصوص قمار همراه با. شرط‌بندی و بردو باخت

(۲) بازی با غیر وسایل قمار همراه با شرط‌بندی و بردو باخت

(۳) بازی با وسایل مخصوص قمار بدون شرط‌بندی و بردو باخت

(۴) بازی بدون وسایل قمار و بدون شرط‌بندی و بردو باخت

در مورد حالت اول، یعنی بازی با آلات مخصوص قمار به همراه شرط بردو باخت، فقیهان شیعه و عامه به اتفاق حکم به حرمت داده‌اند. (خویی، ۱۳۷۴: ۳۶۸) در مورد حرمت حالت دوم نیز نظر اختلافی نیست و حتی در این خصوص نیز ادعای اجماع شده است (نجفی، ۱۳۸۷: ۳۶۸ و خمینی، ۱۴۱۵: ۱۰۹) این حالت دارای مفهوم عام‌تر از حالت اول است، زیرا مصادیق حالت اول را نیز شامل می‌شود. به بیان دیگر، وقتی بازی کردن بدون وسایل مخصوص قمار با شرط بردو باخت قمار و حرام است، پس به طریق اولی بازی کردن با این وسایل همراه با بردو باخت قمار و حرام است در واقع در این حالت شرط عوض (مراهنه) به عنوان عنصر اساسی تحقق قمار مورد توجه قرار گرفته است. در خصوص حرمت حالت سوم اتفاق نظر وجود ندارد. برخی از فقها صرف بازی با وسایل مخصوص قمار و بدون شرط بردو باخت را مشمول حکم قمار می‌دانند. (مقدس اردبیلی، ۱۳۸۳: ۱۲۳ و شهید ثانی، ۱۴۱۹: ۴۱) گروهی دیگر، در قمار دانستن این حالت ابراز تردید کرده بردو باخت را در تحقق مفهوم قمار و تسری حکم آن شرط می‌دانند. شیخ انصاری نیز ضمن بیان این نظر، در نهایت با استناد به روایاتی که در آن صرف بازی و لعب دایر مدار حکم حرمت قرار گرفته است، بردو باخت را در حرمت بازی با وسایل قمار شرط نمی‌داند. از این دیدگاه، صرف بازی با وسایل قمار به علت صدق عنوان میسر بر آن و بازداشتن از یاد خدا دارای حرمت شرعی تلقی شده است.

۲. تعریف حقوقی قمار

در فرهنگ‌های لغت فارسی نیز، تعاریف عرفی از قمار ارائه گردیده است، از جمله آن که قمار عبارت است از «شرکت در بازی‌هایی که بردن و باختن در آن‌ها تابع تصادف یا مهارت است به قصد تحصیل پول یا هر چیز بهادار دیگر» (مصاحب، دایره المعارف، ۲) در جای دیگر نیز آمده که قمار مشتمل بر «هر بازی است که در آن غالباً شرط شود که برنده چیزی را از بازنده بگیرد. (دهخدا، لغتنامه دهخدا، ۱۱) در میان حقوقدانان نیز کم‌وبیش تلاش‌هایی در خصوص ارائه تعریف از این فعل صورت گرفته است. از نظر آنان، قمار مورد نظر ماده ۶۵۴ قانون مدنی بدین شکل است که «دو نفر که دو سوی نفی و اثبات مطلبی قرار می‌گیرند ضمن توافقی قرار می‌گذارند که حدس یا نظر هر کس صحیح از کار درآمد از دیگری پول یا مال معینی بگیرد.» (لنگرودی، ۱۳۷۸: ۴) به نوشته حقوق دان دیگری، قمار قراردادی است که به موجب آن هریک از بازی‌کنندگان در برابر دیگران ملتزم می‌شود تا هر کدام که بر مبنای قواعد ویژه بازی، نتیجه مورد نظر را به دست آورد و برنده بازی محسوب شد، پول یا مال معینی دریافت کرده یا کاری برایش انجام شود. (کاتوزیان، ۱۳۸۳: ۱۶۱) در تعریف دیگری «قمار عبارت است از انجام هر بازی بین دو یا چند نفر به هر وسیله ممکن که به هدف بردو باخت صورت می‌گیرد.» (ولیدی، ۱۳۸۰: ۲۸۳) نویسنده دیگری نوشته است که قمار و مقاره به معنی بردو باخت به وسیله اسبابی است که مخصوص این کار ساخته شده است که عرفاً برای این کار استعمال می‌شود. (زراعت، ۱۳۸۲: ۵۲۲) در قانون مجازات اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۵، قمار بازی جرم تلقی شده و برای مرتکبین آن مجازات تعیین گردیده است، اما تعریفی از آن ارائه نشده است. از این رو ضروری است تا بر اساس مبانی فقهی این عمل و شرایطی که در قانون بدان تصریح شده، تعریفی دقیق از این جرم صورت گیرد تا هر چه بیشتر قاعده بنیادین اصل قانونی بودن جرم و مجازات مراعات گردد. بر این مبنا، با توجه به این که اولاً در ماده ۷۰۵ قانون مجازات اسلامی بر بازی بودن قمار

تأکید شده است، ثانیاً بر امکان ارتکاب آن با هر وسیله‌ای تصریح گردیده است. (حبیب زاده و پورغلام و عمرانی، ۱۳۸۹: ۶۱)

ماده (۷۰۵) قانون مجازات اسلامی در این باره مقرر می‌دارد: «قماربازی با آلات و وسایل مخصوص به قماربازی با هر وسیله‌ای ممنوع و مرتکبین آن به یک تا ۶ ماه حبس و یا تا ۷۴ ضربه شلاق محکوم و در صورت تجاهر به قماربازی به هر دو مجازات محکوم می‌شوند». همان طور که مشاهده می‌شود شرط قماربازی شدن و در نتیجه مجرمانه شدن بازی، «قماربازی با آلات و وسایل مخصوص به قماربازی یا هر وسیله‌ای ممنوع» است؛ قانون‌گذار در این مواد تنها به ذکر «قماربازی» اکتفا کرده زیرا بردو باختی که لازمه قمار شدن رفتار می‌شود در قماربازی مستتر است. علاوه بر این، در قانون مدنی هم قمار و شرط‌بندی نامشروع شناخته شده است. طبق ماده (۶۵۴) قانون مدنی «قمار و گرو بندی باطل و دعاوی راجع به آن مسموع نخواهد بود». این بدان معناست که قمار و گرو بندی در زمره معاملات نامشروع قرار گرفته و از این رو، نه تنها دعاوی راجع به آن مسموع نیست؛ بلکه هر نوع دادوستد یا پرداختی در این زمینه نیز باطل است. در قوانین ذکر شده قمار به‌طور کلی نامشروع و غیرقانونی اعلام شده است و از نوع یا شکل خاصی از قمار (به‌عنوان مثال قمار اینترنتی یا برخط) صحبتی به میان نیامده است. این امر حاکی از آن است که تفاوتی از این حیث بین قماربازی با روش‌های سنتی (در دنیای واقعی) و قماربازی‌های عصر فناوری از طریق رایانه و اینترنت (در فضای مجازی) وجود ندارد؛ بنابراین چنانچه هر یک از بازی‌های مجازی با ابزار آلات و وسایل قمار یا با شرط‌بندی صورت گیرند، مشمول مقررات مذکور می‌شوند. (موسوی و چگنی، ۱۳۹۸: ۳۴۰). مسئله اصلی این است که با توجه به اصول مختلف حقوقی مانند اصل قانونی بودن جرم و مجازات، تفسیر مضیق قوانین کیفری و برخی از قواعد فقهی مانند قبح عقاب بلایان تا زمانی که قانون‌گذار به‌صراحت، رفتاری را جرم‌انگاری نکرده و برای آن مجازات تعیین نکند آن رفتار قابل مجازات نیست؛ بنابراین چنانچه رفتاری مصداق قمار، یا تأسیس قمارخانه مجازی باشد، به همان دلایلی که قمار فیزیکی جرم انگاری شده است، باید توسط قانون‌گذار جرم انگاری شده و برای مرتکبین آن مجازات در نظر گرفته شود. بنا بر این ماده (۷۰۵ ق.م.ا) قابل‌تعمیم به فضای مجازی نیست، زیرا این ماده تنها قمار سنتی با وسایل قمار را جرم دانسته و مطابق اصل قانونی بودن جرم نمی‌توان از آن در خصوص فضای مجازی استفاده کرد. ممکن است این سؤال به ذهن متبادر شود که وقتی قانون‌گذار اقدام به جرم انگاری قمار (فیزیکی) کرده است دیگر نیازی به تقنین جدید و جرم انگاری (قمار در فضای مجازی یا تأسیس کازینوهای مجازی) نداریم، پاسخ این سؤال را با توجه به همان اصول و قواعد فقهی و حقوقی موردنظر متوجه می‌شویم. اگر این استدلال را بپذیریم با رفتار دوگانه قانون‌گذار مواجه خواهیم شد، زیرا در موارد متعددی که یک رفتار در فضای حقیقی جرم بوده است قانون‌گذار بسیاری از همین عناوین را در فضای مجازی به‌صورت مجزا در قانون مجازات جرائم رایانه‌ای جرم‌انگاری کرده است، حتی در برخی موارد قانون‌گذار در فضای مجازی نسبت به فضای حقیقی جلوتر رفته است و رفتارهایی را در فضای مجازی جرم انگاری کرده که در فضای حقیقی جرم انگاری نشده است مانند معاونت در خودکشی (موسوی و چگنی، پیشین: ۳۴۵). به نظر می‌رسد قوانین حقوقی ایران مانند ماده (۷۰۵) تا (۷۱۱ ق.م.ا) نمی‌تواند قابل‌تعمیم به قمار اینترنتی باشد و لزوم تدوین قوانین مستقل در این خصوص ضروری به نظر می‌رسد.

۳. «بازی» و «قمار» در فرایند تحول دیجیتال

امروزه و در عصر فناوری اطلاعات، صنعت بازی و سرگرمی نیز همچون سایر عرصه‌های بشری متأثر از فناوری اطلاعات و فناوری دیجیتال، به‌سوی «دیجیتالی شدن»^۱ سوق پیدا کرده‌اند. فرایندی که از آن با عناوینی همچون «تغییر دیجیتال»^۲، «انقلاب دیجیتال»^۳ یا «تحول دیجیتال» یاد می‌کنند. اصطلاح‌های «بازی دیجیتال» و «قماربازی دیجیتال» خروجی این فرایند هستند که لازم است پیش از پرداختن به حکم فقهی و حقوقی آن‌ها، تعریف و شناسایی شوند.

رشد فزاینده‌ی پایگاه‌های اینترنتی قمار و شرط بندی در فضای مجازی از جمله چالش‌هایی است که در سال‌های اخیر کشور‌های بسیاری با آن رو به رو شده‌اند. بهره‌مندی آسان و کم‌هزینه از بسترهای فضای مجازی باعث شده تا مجرمین با استفاده از این موقعیت و با راه‌اندازی یک سایت قمار، به درآمدهای بسیار کلانی در این زمینه دست یابند و در مقابل، افراد بسیاری از جامعه در این راه سرمایه‌های خود را از دست بدهند. (دانایی فر، ۱۳۹۹: ۶).

امروزه قمار و شرط بندی در فضای مجازی جایگزین قمار بازی در فضای واقعی شده است و از جهت شکل و ماهیت تفاوتی نمی‌کند.

۴. قماربازی دیجیتال

قمار واژه‌ای عربی است که در معنای «گرو قرار دادن پول یا مالی در ضمن بازی» و یا «بازی با آلات مخصوصی که در آن شرط شده باشد که به برنده چیزی بدهند» مورد استعمال قرار گرفته است (ابن منظور، ۱۴۱۹: ۳۶). در زبان فارسی نیز قمار عبارت است از انجام یک عمل بر مبنای شرط‌بندی که به‌موجب آن یکی از طرفین ملزم به پرداخت مال معین و یا انجام عمل خاصی برای شخص برنده می‌شود (دهخدا، ۱۳۹۷). همین مفهوم در زبان انگلیسی با واژه Gambling شناخته می‌شود و عبارت است از تعهد به دادن یا گرفتن پول یا هر چیز باارزشی در وقوع یا عدم وقوع یک رویدادی که نتیجه آن نامعلوم و مبتنی بر شانس است (Black's Law Dictionary, ۲۰۱۷: ۴۴۱). هما‌نطور که از تعاریف پیداست، مفهوم «قمار» همواره با مفهوم «بازی» همراه بوده و هر جا سخن از بازی به میان آمده معمولاً بحث قمار نیز مطرح شده است. همراه بودن واژه «بازی» در کنار «قمار»، آن را از یک عمل مجاز و مشروع تبدیل به یک عمل غیرقانونی و نامشروع به نام «قماربازی» می‌کند.

امروزه و در عصر فناوری اطلاعات، اصطلاح «قماربازی» با واژه «دیجیتال» نیز هم‌نشین شده و موجب پیدایش اصطلاح نوظهوری با عنوان «قماربازی دیجیتال» شده است. «قماربازی دیجیتال» که با عناوینی همچون «قماربازی برخط» یا «قماربازی اینترنتی» نیز شناخته می‌شود، درواقع نسخه اینترنتی قمار سنتی به حساب

^۱ -Digitalization

^۲ -Digital Change

^۳ -Digital Revolution

می‌آید، به عبارت دیگر، وصف دیجیتالی حامل مفهوم و ماهیت تازه و متفاوتی برای قماربازی نیست، بلکه از تغییر در شکل، شیوه و بستر انجام قماربازی حکایت دارد. (چگنی و موسوی، ۱۳۹۸: ۳۳۶)

۴-۱- بررسی حقوقی جرم شرطبندی در بازی‌های آنلاین اینترنتی

در قوانین کیفری جمهوری اسلامی ایران شرطبندی در بازی‌های آنلاین جز آن دسته از تخلفاتی می‌باشد که عنوان مجرمانه به آن تعلق نگرفته است و طبق قانون جرم قمار با خاطیان برخورد می‌شود. به همین دلیل مواد قانونی مرتبط برای برخورد با جرم قمار و شرطبندی بر سر نتایج مسابقات ورزشی و بازی‌های آنلاین شامل مواد ۷۰۵، ۷۰۷ و ۷۱۱ است. در حال حاضر ماده ۷۰۵ ق.م.ا. عنصر قانونی جرم قماربازی را در حقوق ایران تشکیل می‌دهد. در این ماده، تنها به لفظ «قماربازی با هر وسیله‌ای» اشاره شده و تعریف حقوقی دقیقی از آن ارائه نشده و این مسئله اسباب سردرگمی مخاطبان حقوق کیفری در تعیین خطوط قرمز رفتاری آنان را فراهم آورده است. بر همین اساس، طبق اصل ۱۶۷ قانون اساسی و به جهت سکوت مقررات کیفری و غیر کیفری، قبل و بعد از انقلاب اسلامی، تنها مرجع ممکن جهت تعریف قمار، منابع معتبر اسلامی یا فتاوی معتبر است. (حبیب زاده، ۱۳۸۹: ۶۲). در جرم قمار و شرطبندی همچون اغلب جرائم، قصد در ارتکاب عمل مجرمانه ضروری است، فلذا در اشتراط سوءنیت عام شکی وجود ندارد. بر همین مبنا، ضروری است مرتکب نسبت به تعیین عوض و شرکت در بازی قمار عمد داشته و به ماهیت عمل نیز آگاهی داشته باشد. در خصوص اشتراط سوءنیت خاص در وقوع جرم، به نظر می‌رسد قصد بردن عوض حاصل از قمار به عنوان قصد خاص مرتکب ضروری است. در این جرم علاوه بر آن که مرتکب باید در انجام افعال خود متمم باشد، ضروری است تا قصد بردن عوض مورد توافق را نیز داشته باشد. نتیجه آنکه به نظر می‌رسد چنانچه احدی از طرفین، قصد بردن عوض را نداشته و تنها به نیت شرکت در بازی بدون دریافت یا پرداخت عوض اقدام کرده است، مشمول حکم قماربازی نخواهد شد. چراکه در قماربازی شرط است که طرفین برای بردن عوض - با هر وسیله‌ای - مبادرت به بازی کنند و بازی با آلات مختصه بدون شرط عوض، هرچند دارای حرمت شرعی است، لکن صدق عنوان قمار نمی‌کند. حال چنانچه مرتکب به قصد صرف عوض حاصله در امورات خیریه در قمار شرکت کند، به نظر می‌رسد قصد خاص مجرمانه وجود داشته و تنها تأثیر آن، در شمول بند ۳ ماده ۲۲ ق.م.ا. جهت اعمال تخفیف به سبب انگیزه شرافتمندانه می‌باشد. (همان: ۶۵). ممکن است گفته شود شرطبندی‌های اینترنتی نوعی کلاهبرداری اینترنتی است و عنصر قانونی آن را ماده (۱۳) قانون جرائم رایانه‌ای دانسته که مقرر می‌دارد: «هرکس به طور غیرمجاز از دستگاه‌های رایانه‌ای یا مخابراتی با ارتکاب اعمالی از قبیل وارد کردن، تغییر، محو، ایجاد یا متوقف کردن داده‌ها یا مختل کردن سیستم وجه یا مال یا منفعت یا خدمات یا امتیازات مالی برای خود یا دیگری تحصیل کند، علاوه بر رد مال به صاحب آن به حبس از یک تا پنج سال یا جزای نقدی از بیست تا یک صد میلیون ریال یا هر دو مجازات محکوم خواهد شد».

همان‌طور که ملاحظه می‌شود عنصر مادی جرم (تحصیل مال به‌طور غیرمجاز از طریق سیستم رایانه‌ای) یا همان به‌اصطلاح کلاهبرداری اینترنتی وارد کردن یا تغییر دادن یا محو کردن یا ایجاد کردن یا متوقف کردن و یا مختل کردن سیستم رایانه‌ای یا مخابراتی است آن‌هم به‌طور غیرمجاز که در نتیجه آن مال یا منفعت یا خدمات یا امتیاز مالی تحصیل شود؛ اما این رفتارهای مجرمانه نیز با آنچه ما در سایت‌های شرطبندی شاهد هستیم چندان تطابقی ندارد، زیرا این‌گونه سایت‌ها عمدتاً بدون ارتکاب اعمال فوق صرفاً با ایجاد یک وب‌سایت مثلاً با موضوع حدس زدن نتایج فلان مسابقه ورزشی وجوهی را از کاربران دریافت کرده و سپس به برنده یا همان کسی که حدسش درست از کاردرآمده مبلغی را می‌پردازند. شرطبندی اینترنتی از مصادیق تحصیل مال به‌طور غیرمجاز از طریق سیستم رایانه‌ای نیست، زیرا همان‌طور که گفته شد عنصر مادی مندرج در این ماده با عملکرد این‌گونه سایت‌ها تطابقی ندارد.

این فرضیه هم که شرطبندی اینترنتی را مصادق کلاهبرداری سنتی بدانیم، قابل‌پذیرش نیست به این معنا که فرد یا افرادی با ایجاد یک سایت اینترنتی و دادن وعده‌های واهی مانند پرداخت جایزه به برنده وجوه کلانی را از کاربران دریافت می‌کنند. شکی نیست اگر در جریان یک رفتار متقلبانه نظیر آنچه در ماده (۱) قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشا و اختلاس و کلاهبرداری آمده، مالی برده شود جرم کلاهبرداری محقق شده است؛ اما محل بحث زمانی است که یک وب‌سایت در محیط سایبری ایجاد می‌شود و بدون آنکه مرتکب رفتارهای متقلبانه فوق شود وجوهی را در قبال حدس زدن و پیش‌بینی نتیجه فلان بازی ورزشی دریافت و سپس جوایزی را طبق آنچه وعده داده است به برندگان اعطا کند. به بیان ساده‌تر اگر یک سایت اینترنتی بدون ارتکاب افعال مذکور در ماده (۱۳) قانون جرائم رایانه‌ای و نیز در ماده (۱) قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشا، اختلاس و کلاهبرداری صرفاً در قبال پیش‌بینی نتیجه مسابقات ورزشی وجوهی را از کاربران دریافت کند و در آخر مبالغی را به برندگان اعطا کند آیا بازهم مرتکب عمل مجرمانه شده است یا خیر؟!

تنها گزینه باقیمانده استناد به ماده (۲) قانون تشدید مجازات مرتکبین اختلاس، ارتشا و کلاهبرداری یعنی تحصیل مال از طریق نامشروع است؛ اما با توجه به مبانی و اهداف جرم‌انگاری، رعایت اصل قانونی بودن جرم و مجازات، قاعده قبح عقاب بلابیان و اینکه یکی از فواید جرم‌انگاری اعلام جنبه ضد ارزشی یک رفتار است رعایت حقوق شهروندی نیز ایجاب می‌کند که شهروندان مصادیق رفتارهای غیرقانونی و قابل مجازات را بدانند. در مورد قلمرو تحصیل مال از طریق نامشروع دیدگاه‌های متفاوتی از سوی حقوقدانان ابراز شده است. مطابق دیدگاه اول، تحصیل مال از طریق نامشروع را باید در چارچوب ماده (۲) ق. ت. م. ا. ک تحلیل کرد. مطابق این دیدگاه قانون‌گذار به دنبال پوشش مصادیق صدر ماده بوده و با این عنوان راه را بر سوءاستفاده کنندگان از امتیازات و موافقت‌نامه‌های اصولی و... بسته است. بر اساس دیدگاه دوم قانون‌گذار با این عنوان به دنبال پوشش مصادیق خاصی بوده که نزدیک به ارتشا، اختلاس و کلاهبرداری هستند، اما نمی‌توان آن‌ها را مشمول یکی از این سه جرم دانست و با این سبک جرم‌انگاری

راه بر این دسته از مجرمین هم بسته خواهد شد؛ اما دیدگاه سوم برخلاف دو دیدگاه قبلی کلیتی به مراتب بیشتر از دو حالت قبلی برای جرم تحصیل مال از طریق نامشروع قائل است و با این توصیف، همان طور که گفته شد تحصیل مال از طریق نامشروع هر نوع تحصیل عامدانه مال دیگری از طریق توسل به طرق غیرقانونی است که فاقد ضمانت اجرای کیفری در سایر مقررات است. از میان این سه دیدگاه، دیدگاه سوم در رویه های قضایی پذیرفته است. این دیدگاه تحصیل مال از طریق نامشروع را جرم دانسته است و می توان چنین استدلال کرد که دریافت کردن وجه از طریق قماربازی رایانه ای تحصیل مال از طریق نامشروع است، اما در عنصر مادی جرم قمار بیان شده است که «ضرورتی ندارد که انجام عمل قمار، منتج به نتیجه شود و فقط بازی کردن برای تحقق این جرم کافی است»؛ یعنی برای تحقق قماربازی، صرف ارتکاب رفتار مادی آن به همراه سوءنیت مرتکب کفایت می کند چه فرد برنده باشد چه بازنده، زیرا قماربازی یک جرم مطلق است که تحقق یا عدم تحقق نتیجه موردنظر مرتکب تأثیری در وقوع آن ندارد. نظر پذیرفته شده در رویه قضایی در تفسیر ماده (۲) قانون ت. م. ا. ک، نظری منطقی و مطابق اصول حقوقی است ولی با توجه به آنچه ذکر شد این ماده را نیز بنابر اصل قانونی بودن جرم و مجازات نمی توان به ماده (۲) قانون تشدید مجازات مرتکبین اختلاس، ارتشا و کلاهبرداری در مورد مطلق جرم قماربازی مستند کرد، زیرا زیربنای استناد به این ماده، ارتکاب عامدانه همراه با سوءنیت رفتار نامشروعی است که ضمن شباهت با برخی عناوین مجرمانه با هیچ یک از جرائم موجود در قوانین لازم الاجرا مطابقت ندارد، اما نتیجه این رفتار عامدانه تحصیل مال از طریق نامشروع است. (چگنی و موسوی، ۱۳۹۸: ۳۵۱)

وجه تمایز مسئله شرط بندی های اینترنتی در برخی از مصادیق می تواند نزدیک قمار باشد و در برخی دیگر از مصادیق هم مطابق برخی احکام شرعی است و برخی از فقها نیز راهکارهایی برای پیشگیری از قماری شدن شرط بندی ها و پیش بینی نتایج مسابقات، موجب تفاوت مبنایی و موضوعی عمیقی شده که در حال حاضر ورزشی ارائه کرده اند تا زمانی که این رفتارها جرم انگاری نشده اند، درآمدهای ناشی از این رفتارها را نمی توان مشمول تحصیل مال از طریق نامشروع دانست. البته در صورت جرم انگاری شرط بندی های اینترنتی چنانچه قانون گذار تکلیف درآمدهای ناشی از آن را معلوم کند، مانند آنچه در خصوص قمار سنتی در ماده (۷۰۹) تعزیرات سال ۱۳۷۵ تصریح شده است: «تمام اسباب و نقود متعلق به قمار حسب مورد معدومیا به عنوان جریمه ضبط می شود» دیگر نوبت به استناد به ماده (۲) ق. ت. م. م. ا. ک نمیرسد.

۴-۲- عناصر تشکیل دهنده جرم قماربازی اینترنتی در ایران

در این قسمت از مقاله ارکان جرم قمار اینترنتی یعنی عنصر قانونی، مادی و معنوی بررسی و توضیح داده می شود.

ماده ۷۰۵ از قانون مجازات اسلامی بخش تعزیرات مصوب ۱۳۷۵ که با اصلاحات و الحاقات بعدی در مورخه ۱۹ آبان ۱۴۰۰ به تصویب رسید. متن ماده مذکور در فوق درج شده است.

۷۴۲

مبانی قضی حقوق اسلامی

همان گونه که درمبحث سابقه قانونی نیز مطرح شد، در حال حاضر ماده ۷۰۵.م.ق عنصر قانونی جرم قماربازی را در حقوق ایران تشکیل می دهد. در این ماده، تنها به لفظ «قماربازی با هر وسیله ای» اشاره شده و تعریف حقوقی دقیقی از آن ارائه نشده و این مسئله اسباب سردرگمی مخاطبان حقوق کیفری در تعیین خطوط قرمز رفتاری آنان را فراهم آورده است. بر همین اساس، طبق اصل ۱۶۷ قانون اساسی و به جهت سکوت مقررات کیفری و غیر کیفری، قبل و بعد از انقلاب اسلامی، تنها مرجع ممکن جهت تعریف قمار، منابع معتبر اسلامی یا فتاوی معتبر است، که درمبحث پیشین بر اساس آن تعریف قمار ارائه شد و پیشنهاد گردید تا نهاد قانون گذار یا واضع وحدت رویه تعریف زیر را ارائه دهد: «قمار عبارت است از بازی با هر وسیله ای که در آن شرط شود برنده از بازنده عوضی دریافت نماید».

در این میان ذکر چند نکته ضروری است: اول آن که در خصوص اوراق بخت آزمایی، علیرغم آنکه مشهور فقها بر حرمت شرعی آن اتفاق نظر دارند، اما به سبب ابهام در صدق عنوان بازی بر آن، به سختی می توان حکم به مجازات طرفین داد. نکته ای دیگری که باید گفت آن که اگرچه میان فقه های معاصر در مورد صدق عنوان آلت قمار بر برخی ابزارها اختلاف نظر وجود دارد. (حبیب زاده، عمرانی، پور غلام، ۱۳۸۹: ۶۳)

درواقع هرچند در زمینه شیوه ها و آلات قمار اختلاف نظر وجود دارد اما عنصر قانونی آن مبتنی بر برد و باخت است.

۴-۲-۲- عنصر مادی

در جرم قمار عنصر مادی یعنی ارتکاب جرم قمار به هر شکل آن اعم از بازی های رایج یا بازهایی اینترنتی ضرورت دارد تا جرم قمار تحقق پیدا کند یا در شرط بندی به هر شکل آن مانند شرط بندی در اسب سواری یا بازی های ورزشی شرط تحقق شرط بندی است.

موضوع این ماده صرف شرکت در قماربازی، شرط بندی یا بخت آزمایی است. ضرورتی ندارد که انجام عمل قمار، منتج به نتیجه شود و صرف بازی کردن برای تحقق این جرم کافی است. شرط مباشرت، شرط تحقق بزه قماربازی، این است که مرتکب خود در عملیات قماربازی شرکت کند. (حجتی، سید مهدی، ۱۳۸۴، ۱۳۵۱ (1352) -

به تبع ابهامات موجود در تعریف قمار، عنصر مادی آن نیز دارای ویژگی پیچیده‌ای است که ضروری است به تفکیک بدان پرداخته شود.

الف) رفتار مجرمانه: بر اساس تعریف مختار در این نوشتار، برای تحقق قمار ضروری است که اولاً «به هر نحو» در مورد پرداخت مشروط عوض به هر شکلی توافق صورت گیرد، ثانیاً «عملیات بازی» انجام پذیرد. با این وصف جرم قمار از جمله جرائم فعل محسوب شده که از طریق توافق و بازی محقق می‌گردد. همچنین به صراحت ماده ۷۰۵.ا.م.ق بازی با هر وسیله‌ای اگر همراه با راهنه و شرط‌بندی باشد، مصداق جرم قمار است و کافی است که از منظر عرف رفتار ارتكابی نوعی بازی - مجموعه رفتارهای جسمی یا ذهنی به هدف سرگرمی و تفریح - تلقی گردد. شخصیت مرتکب جرم، تأثیری در تحقق فعل مجرمانه ندارد، لکن حالت خاص مرتکب در حین انجام آن، ممکن است موجب تشدید مجازات وی شود و آن تجاهر به قماربازی است. تجاهر حالت از خاصی سوی مرتکب است که وی ابایی از علنی شدن رفتار مجرمانه‌اش ندارد و ضمن آنکه حرمتی برای قانون قائل نمی‌شود، سعی می‌کند آن را علنی نماید. (طریحی، مجمع البحرین، ۳: ۲۵۳) درحالی که در قانون مجازات اسلامی ۱۳۶۲ و قانون مجازات عمومی ۱۳۰۴ ارتکاب علنی قمار از کیفیات مشدده جرم به حساب آمده بود. از منظر قوانین مزبور، قمار می‌بایست در اماکن عمومی اعم از خیابان، کوچه، پارک، ... انجام می‌گرفت تا مورد تشدید مجازات قرار گیرد و در عمل قانون‌گذار یک معیار عینی تعیین کرده بود؛ اما قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۵ از معیار عینی به سمت معیار ذهنی متمایل شده و حالت روانی خاص مرتکب را که از روی شواهد و قرائن بیرونی قابل احراز است، مورد توجه قرار داده است. بر این اساس، ضرورتی ندارد تا مرتکب در مکان‌های عمومی و در علن اقدام به قماربازی کند، بلکه حتی در یک محیط بسته و خصوصی که جمعی نیز در آن حضور دارند نیز کیفیت مشدده فوق، قابل تحقق است. (حبیب زاده، عمرانی و پورغلام، ۱۳۸۹: ۶۴)

ب) موضوع جرم: اگرچه ممکن است به دلایلی این جرم در ذیل جرائم علیه آسایش عمومی محسوب گردد (ولیدی، حقوق جزای اختصاصی)، اما به نظر می‌رسد که به دلیل وجود قرائن متعددی، این جرم در زمره جرائم علیه اموال است؛ چراکه اولاً فقهای امامیه حرمت شرعی قمار را در ذیل کتاب التجاره و مکاسب محرمه مورد بررسی قرار داده؛ ثانیاً در دکترین حقوقی کشورهای غربی نیز نویسندگان حقوقی در صورت بررسی حقوقی این جرم - آن را در ذیل جرائم علیه اموال و مالکیت مورد بررسی قرار داده‌اند. ثالثاً قماربازی اولاً و بلا ذات موجب ضرر به اموال طرفین بازی شده و آنان را در دام اعتیاد به آن می‌افکند و در نهایت اقتصاد کلان جامعه را تحت تأثیر قرار می‌دهد.

رابعاً اگرچه ممکن است قماربازان بر سر عوض‌هایی غیر از عوض مالی شرط‌بندی نمایند، اما عرف غالب آن بر محور عوض مالی است. با وجود قرائن فوق، به نظر می‌رسد اندراج این جرم در ذیل جرائم علیه اموال دارای توجیه منطقی است.

ج) وسیله مجرمانه: در این جرم، با توجه به عبارت «با هر وسیله‌ای» در ماده ۷۰۵.ا.م. وسیله فاقد موضوعیت است و قماربازی بدون هیچ وسیله‌ای نیز می‌تواند قابل مجازات دانسته شود. با این حال برخی نویسندگان به رغم صراحت ماده، تفسیری مخالف با نص ارائه کرده و اظهار داشته‌اند که آلات مختصه ملاک است و نمی‌توان قمار با غیر آلات مزبور را داخل در عنوان کلی قمار به حساب آورد، زیرا عرف و عموم جامعه نسبت به آن پذیرش ندارند.

د) نتیجه مجرمانه: برای تحقق قمار لازم نیست که عوض یا شرط توسط بازنده به برنده منتقل شده باشد یا انجام شده باشد. همین که توافق بر عوض صورت گرفته و بازی به انجام رسید و برنده مشخص گردید، جرم قمار محقق شده و مرتکبین آن مستحق مجازات مذکور در ماده ۷۰۵.ا.م.ق. هستند. با این مقدمه، چنانچه تحصیل مال را نتیجه جرم قمار بدانیم، این جرم از جمله جرائم مطلق است که در آن تحقق نتیجه‌ای از سوی قانون‌گذار شرط نشده است.

۴-۲-۳- عنصر معنوی (روانی)

در قمار و شرط بندی علاوه بر انجام فعل مادی که همان انجام قمار و یا شرط بندی است نیت ارتکاب آن نیز اهمیت زیادی دارد که به آن عنصر معنوی جرم قمار گفته می‌شود.

صرف وانمود کردن به بازی قمار کفایت نمی‌کند، بلکه مرتکبین باید واقعاً در حال بازی قمار باشند تا مشمول مقررات این ماده شوند. سوءنیت عام به معنی عمد و قصد انجام عمل مجرمانه و سوءنیت خاص به معنی قصد تحصیل یا بردن مال یا وجوه طرف یا اطراف مقابل عمل قمار شرط تحقق این جرم می‌باشد. (همان: ۱۳۵۱، ۱۳۵۲) -

در جرم قمار همچون اغلب جرائم، قصد در ارتکاب عمل مجرمانه ضروری است، فلذا در اشتراط سوءنیت عام شکی وجود ندارد. بر همین مبنا، ضروری است مرتکب نسبت به تعیین عوض و شرکت در بازی قمار عمد داشته و به ماهیت عمل نیز آگاهی داشته باشد. در خصوص اشتراط سوءنیت خاص در وقوع جرم، به نظر می‌رسد قصد بردن عوض حاصل از قمار به عنوان قصد خاص مرتکب ضروری است. در این جرم علاوه بر آن که مرتکب باید در انجام افعال خود متعمد باشد، ضروری است تا قصد بردن عوض مورد توافق را نیز داشته باشد. نتیجه آن که به نظر می‌رسد چنانچه احدی از طرفین، قصد بردن عوض را نداشته و تنها به نیت شرکت در بازی بدون دریافت یا پرداخت عوض اقدام کرده است، مشمول حکم قماربازی نخواهد شد. چراکه در قماربازی شرط است که طرفین برای بردن عوض با هروسیله‌ای مبادرت به بازی کنند و بازی با آلات مختصه بدون شرط عوض، هرچند دارای حرمت شرعی است، لکن صدق عنوان قمار نمی‌کند. (حبیب زاده، عمرانی و پورغلام، ۱۳۸۹: ۶۵)

۵- وضعیت قمار و شرط‌بندی در انگلستان

در کشور انگلستان فعالیت مربوط به بازی‌های قمار بیش از آنکه در اختیار و کنترل دولت باشد، تحت سیطره‌ی شرکت‌های خصوصی بوده و بر اساس اصول رقابت آزاد شکل گرفته است. در این کشور محدودیتی برای اشخاص (چه افراد خارجی و چه اتباع انگلستان) برای اخذ مجوز فعالیت در زمینه‌ی قمار و شرط‌بندی وجود ندارد و درواقع به شرط رعایت مقررات قانونی و تأیید مرجع نظارت‌کننده، مجوز تأسیس و فعالیت صادر می‌گردد و مانع دیگری پیش روی متقاضیان نخواهد بود. تنها استثنایی که در رابطه با رقابت آزاد در خصوص بازی‌های قمار وجود دارد، لاتاری ملی است. به‌عنوان دیگر تنها این نوع فعالیت تحت نظارت و کنترل دولت می‌باشد. آغاز این نوع فعالیت به سال ۱۹۹۳ برمی‌گردد. این شیوه از بازی‌های قمار دارای قواعد ویژه و مختص به خود می‌باشد. افرادی که مجوز فعالیت در لاتاری ملی را دریافت می‌کنند به مدت ۱۴ سال حق بهره‌برداری از منافع حاصل از برگزاری آن را دارند. با توجه به انحصاری بودن رقابت و حمایت دولت از این نوع فعالیت در مقایسه با لاتاری‌هایی که توسط شرکت‌های خصوصی برگزار می‌شوند جایگاه متمایزی را به دارندگان این مجوز بخشیده است.

۵-۱- قوانین و نهادهای موجود در قمار و شرط‌بندی در انگلیس

در کشور انگلستان مهم‌ترین قانون حاکم بر بازی‌های قمار قانون قمار مصوب سال ۲۰۰۵ با اصلاحات سال ۲۰۱۴ می‌باشد و قانون حاکم بر لاتاری نیز قانون لاتاری ملی مصوب سال ۱۹۹۳ می‌باشد. در خصوص مالیات بر درآمد سالیانه‌ی بازی‌های قمار و شرط‌بندی نیز قانون حاکم قانون مالیات بر درآمد مصوب ۱۹۸۳ با اصلاحات بعدی می‌باشد.

در حال حاضر در رابطه با بازی‌های قمار و شرط‌بندی، بیش از ۷۰ قانون فرعی وجود دارد که برخی از مهم‌ترین آن‌ها عبارت‌اند از:

۱- قانون مالیات بر شرط‌بندی مسابقات اسب‌دوانی مصوب سال ۲۰۰۷

۲- قانون مربوط به تبلیغات بازی‌های قمار در خارج از کشور مصوب سال ۲۰۰۷

۳- قانون مربوط به باشگاه‌های بازی مصوب سال ۲۰۰۷

۴- قانون ماشین‌های بازی مصوب سال ۲۰۰۷

شباهت و تفاوت‌های قمار و شرط‌بندی اینترنتی در ایران و انگلستان

به‌طور کلی دیدگاه هر دو کشور در قبال قمار و شرط‌بندی از حیث مبنایی، بسیار متفاوت است، زیرا نگرش حاکم در نظام حقوقی انگلستان در خصوص قمار و شرط‌بندی و به‌طور خاص پدیده‌ی نوظهور

قمار و شرط‌بندی اینترنتی عدم جرم‌انگاری این رفتار در جامعه می‌باشد. به عبارت دیگر کلیت قمار و شرط‌بندی در این کشور به رسمیت شناخته شده و تنها در برخی از موارد مانند بازی قمار توسط افراد زیر ۱۸ سال و یا ارائه خدمات قمار به این افراد جرم‌انگاری شده است. (Roshler, ۲۰۱۷: ۳۱)

در حقوق ایران که مبتنی بر فقه امامیه است قمار عملی حرام محسوب می‌شود و در قانون نیز به تبع آن جرم است اما در قانون انگلستان بر مبنای حقوق عرفی در مواردی قمار جرم محسوب می‌گردد.

در مقابل در نظام حقوقی ایران با توجه به نگرش قانون‌گذار به جرم‌انگاری و برخورد با جرم قمار و جرائم مرتبط با آن در سطح کشور، می‌توان گفت به صورت کلی هیچ‌یک از اقسام قمار و شرط‌بندی در حقوق کشورمان از نظر قانونی به رسمیت شناخته نشده و به عبارت دیگر ارتکاب این قبیل بازی‌ها ممنوع اعلام شده است. (آقایی، ۱۳۹۸: ۱۲۵)

بر همین مبنا شاید از حیث مبانی قانون‌گذاری، به طور مؤثری نمی‌توان جرائم ارتكابی در حوزه قمار و شرط‌بندی اینترنتی را در هر دو نظام حقوقی مورد ارزیابی و تحلیل حقوقی قرارداد. زیرا در نظام حقوق انگلستان به طور کلی ارتكاب قمار و شرط‌بندی جرم نمی‌باشد، در حالی که در نام حقوقی ایران این پدیده جنایی یک جرم تلقی می‌شود. اما به طور کلی در خصوص نحوه رویارویی این کشور با قمار و شرط‌بندی اینترنتی، چگونگی کنترل و پیشگیری از جرائم ناشی از این قبیل بازی‌ها در نظام حقوقی انگلستان، نکات قابل توجهی را می‌توان یافت که بهره‌گیری از آن شاید بتواند گام مؤثری در جهت جلوگیری از گسترش این جرم و ابتلای اشخاص و خانواده‌ها به این پدیده در کشورمان باشد.

۵-۲- تفاوت‌ها

الف- به طور کلی در نظام حقوقی انگلستان ارتكاب قمار و شرط‌بندی چه در فضای سنتی و چه در فضای مجازی، جرم محسوب نمی‌گردد، اما در نظام حقوقی ایران بر مبنای قواعد شرعی و قانونی ارتكاب قمار چه در فضای سنتی و چه در فضای مجازی جرم محسوب و مرتکبین آن قابل تعقیب و مجازات خواهند بود.

ب- با توجه به اهمیت قمار و شرط‌بندی در کشور انگلستان از بعد اقتصادی و وابستگی بخشی از بودجه‌ی کشور به درآمدهای مالیاتی اصل از این قبیل فعالیت‌ها، قانون‌گذار به طور ویژه قانونی خاص و مستقل به نام قانون قمار مصوب سال ۲۰۰۵ با اصلاحات بعدی در این خصوص به تصویب رسانیده است، در همین قانون به طور ویژه بخشی از مواد به مبحث قمار و شرط‌بندی اینترنتی اختصاص دارد. اما در مقابل در کشور ما به طور خاص قانونی در خصوص قمار و شرط‌بندی به تصویب نرسیده است، تنها

در بخشی از قانون مجازات اسلامی (مواد ۷۰۵ الی ۷۱۱) صرفاً به مبحث قمار و جرائم مرتبط به آن اختصاص داده شده و هیچ تصریحی به قمار یا شرط‌بندی اینترنتی نشده است.

ج- تفاوت دیگری که می‌توان در این باب اشاره نمود بحث تعیین مالیات برای قمار و شرط‌بندی است. در نظام حقوقی انگلستان با توجه به درآمدزایی بسیاری از شرکت‌های خصوصی از قبل قمار و شرط‌بندی، از جهت قانونی مالیات‌های قابل توجهی وضع شده است، در حالی که در کشور ما با توجه به نامشروع بودن درآمدهای حاصل از این قبیل فعالیت‌ها هیچ‌گونه قانونی مبنی بر اخذ مالیات از اشخاص در این حوزه وجود دارد.

۵-۳- شباهت‌ها

الف- از حیث تعریف و مصادیق قمار و شرط‌بندی اینترنتی مشترکات قابل توجهی در نظام حقوقی هر دو کشور می‌توان ملاحظه کرد. به طور مثال در خصوص تعریف قمار در هر دو نظام حقوقی وجود مال به عنوان وثیقه و گرو شرط می‌باشد. همچنین بازی اشخاص بر مبنای احتمالات و وقایع از پیش تعیین نشده می‌باشد که در هر دو نظام حقوقی پذیرفته شده است. در هر دو نظام حقوقی قمار و شرط‌بندی از طریق وسایل ارتباطی دیجیتال نیز قابل تحقق است و از این حیث تفاوتی میان دو نظام حقوقی دیده نمی‌شود.

ب- از حیث حمایت از اشخاص آسیب‌پذیر و افراد زیر ۱۸ سال در برابر بازی‌های قمار و شرط‌بندی و جرم‌انگاری ارائه خدمات به این افراد، شاید بتوان از حیث دیدگاه حقوقی نظام حقوقی انگلستان را همسو با دیدگاه نظام حقوقی کشورمان دانست، زیرا در کشور ما نیز هرچند به طور کلی ارتکاب قمار جرم و ممنوع می‌باشد اما توجه به قانون‌گذار به ارتکاب این جرم توسط افراد زیر ۱۸ سال و تعیین نظام حقوقی ویژه در رابطه با نحوه مجازات و برخورد با اطفال و نوجوانان مرتکب این جرائم، باعث اشتراک این دو نظام در حمایت از افراد بزه‌کار و بزه دیده شده است. به عنوان نمونه می‌توان به جرم‌انگاری استخدام کودکان برای خدمت در قمارخانه‌ها در نظام حقوقی هر دو کشور اشاره نمود.

نتیجه‌گیری

با گسترش تکنولوژی‌های نوین مانند رایانه، تلفن همراه، اینترنت و امثال آن و فراگیر شدن آن‌ها در دنیا، زمینه وقوع بسیاری از جرائم نیز تغییر کرده به گونه‌ای که در بسیاری از موارد این ابزارها خود موجب تحول ماهیت، شرایط و اوضاع و احوال جرائم می‌شود. قمار در شکل سنتی خود در بسیاری از کشورها یک رفتار مجرمانه بوده که در قوانین کیفری مختلف، تأسیس، اداره، خدمت کردن در قمارخانه‌ها، تشویق به حضور در این اماکن و انجام قماربازی با استفاده از آلات قمار جرم‌انگاری شده‌اند. در قانون مجازات اسلامی بخش تعزیرات مصوب سال ۱۳۷۵ به رفتارهای مجرمانه مرتبط با قمار پرداخته شده است،

آنچه در این پژوهش نشان داده شد مواد مذکور به دلایلی از جمله اصل قانونی بودن جرم و مجازات و عدم تفسیر موسع قوانین کیفری قابل تعمیم به قمار اینترنتی، شرطبندی‌های در حال گسترش در فضای مجازی و رفتارهای مرتبط با پیش‌بینی مسابقات ورزشی نیست. در برخی از کشورها مانند مصر و آلمان؛ قمار آنلاین (اینترنتی) بخت‌آزمایی (لاتاریهای آنلاین) ممنوع است ولی پیش‌بینی مسابقات اسب‌دوانی استثنا شده و افراد می‌توانند از طریق سایت‌های مجاز در این موارد شرکت کنند.

اینطور که دیده می‌شود در ایالات متحده آمریکا تنها در چند ایالت محدود قماربازی اینترنتی مجاز است و در سایر ایالت‌ها این رفتارها جرم و قابل مجازات است. در برخی دیگر از کشورها، برگزاری قمار اینترنتی تنها در انحصار برخی اشخاص حقوقی مجاز است که ملزم به رعایت قوانین و مقررات بازی‌های قمار و شرطبندی هستند. همچنین به منظور جلوگیری از سوءاستفاده از اطلاعات اشخاص شرکت‌کننده در این سایت‌ها مانند اطلاعات حساب‌های بانکی و یا سایر اسرار هویتی شرکت‌کنندگان، فقط استفاده از سایت‌های مجاز قماربازی جرم نیست. همچنین با توجه به لزوم وجود دو شرط بردو باخت و استفاده از آلات قمار برای قماری شدن بازی‌ها از این مواد نمی‌توان در خصوص سایت‌های پیش‌بینی مسابقات ورزشی استفاده کرد، زیرا در این سایت‌ها هیچ‌یک از شروط وقوع قماری بودن بازی رخ نمی‌دهد؛ درحالی‌که نفس رفتار و نتیجه آن را می‌توان قمار دانست. همچنین مشخص شد که شرطبندی‌های اینترنتی مسابقات ورزشی را نمی‌توان بر اساس عنصر مادی جرم قمار، مصداق قمار دانست و در صورت صلاح دید قانون‌گذار باید با عنوان مستقلی جرم‌انگاری شود. در خصوص اموال ناشی از این رفتارها با توجه به عدم وجود نص قانونی که داللت بر مجرمانه بودن این نوع رفتارها داشته باشد، امکان استناد به ماده (۲) قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشا، اختلاس و کلاهبرداری نیز با اصل قانونی بودن جرم و مجازات و اصل برائت نیز تعارض داشته و قابل اعمال نیست. البته در صورت جرم‌انگاری قمار اینترنتی و سایر رفتارهای مرتبط با آن مانند پیش‌بینی نتایج مسابقات ورزشی و یا شرطبندی‌های اینترنتی، چنانچه قانون‌گذار در خصوص اموال ناشی از این جرائم سکوت کند؛ می‌توان به ماده (۲) قانون ت.م.ا.ک استناد کرد، هرچند که شایسته است قانون‌گذار ضمن جرم‌انگاری این رفتارها، تکلیف اموال ناشی از آن‌ها را نیز با ضبط به‌عنوان جریمه، مشخص کند. آنچه در این جرائم به‌عنوان رفتار فیزیکی مطرح است نفس شرکت اشخاص در آن‌هاست و مهم نیست که شرکت‌کننده، برنده شود یا بازنده بلکه صرف شرکت در قمار اینترنتی یا شرطبندی‌های آنلاین باید مورد توجه قرار گرفته شود. همچنین شرایط و اوضاع و احوال عنصر مادی این جرائم، غیرمجاز بودن رفتار است که قانون‌گذار بر آن تأکید می‌کند و مصادیق مجاز شرطبندی یا پیش‌بینی نتیجه برخی مسابقات ورزشی از شمول این جرائم خارج می‌شوند. عنصر روانی این جرائم عمد است. از آنجاکه این جرم یک جرم مطلق بوده صرف سوءنیت عام (علم به موضوع و عمد در ارتکاب رفتار فیزیکی) برای تکمیل عنصر روانی کفایت کرده و قصد برنده شدن یا نشدن در تحقق این جرم مداخله‌ای ندارد؛ بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که قوانین موجود در زمینه قمار در کشور قابل تعمیم به قماربازی اینترنتی، پیش‌بینی نتایج مسابقات ورزشی و شرطبندی در فضای مجازی نیست.

ارائه‌ی طرح اصلاح ماده ۷۰۵ الی ۷۱۱ قانون مجازات اسلامی در ارتباط با قمار جرائم ناشی از آن پام مؤثر و مهمی است که از ناحیه‌ی برخی از نمایندگان مجلس برداشته شده است و تحقق آن با تصویب مواد تجدید می‌تواند نقش به سزایی در کنترل رفتارهای مجرمانه‌ی اشخاص در این حوزه داشته باشد. اما باوجود بهره‌مندی از مزایای مثبت نواقص و کمبودهای جدی نیز به چشم می‌خورد که توجه به آن و اصلاح آن در مرحله‌ی نهایی تصویب قانون می‌تواند به جامعیت و بازدارندگی حداکثری آن بیفزاید.

این نکته قابل ذکر است اگرچه در حقوق کیفری انگلستان برخلاف حقوق کیفری ایران، قمار به طور مطلق جرم‌انگاری نشده است و تنها ممنوعیت و جرم‌انگاری در این حوزه، قماربازی با اشخاص زیر ۱۸ سال و ارائه‌ی خدمات بدون اخذ مجوزهای قانونی است. اما آنچه در مقایسه این دو نظام حقوقی می‌توان دریافت آن است که در عصر کنونی این دیده (همانند بسیاری از کشورها) نگرش و توجه ویژه‌ای را می‌طلبد و تدوین مقرره‌ای ویژه به منظور نظارت و برخورد با قماربازان و ارائه‌کنندگان خدمات قمار ضرورت دارد. از این رو الگوبرداری از قانون قمار انگلستان مصوب سال ۲۰۰۵ با اصلاحات بعدی در زمینه تعریف بازی‌های قمار و شرط‌بندی اینترنتی و انواع آن و نحوه‌ی نظارت و کنترل رفتار اشخاص در این حوزه در امر قانون‌گذاری بسیار مؤثر و راهگشا خواهد بود. همچنین با توجه به اینکه ارائه‌ی این خدمات در بستر فضای مجازی و اینترنت می‌باشد و امکانات و فناوری آن از سیستم نظام غربی وارد کشور شده است، طبیعتاً شناخت احکام و نحوه‌ی مدیریت این بستر نیازمند بومی‌سازی دانش و فناوری مربوط به آن در داخل کشور می‌باشد.

- آقاباباگلی، احسان(۱۳۹۹)، «نقش بکارگیری کنتورهای فهام در ارتقا کیفیت و بهره وری»، شرکت توزیع برق استان اصفهان، ۱۵(۱۵): ۷۵-۸۲
- آقاباباگلی، احسان(۱۴۰۱)، «شناسایی مراکز استخراج رمزارز در بارهای ترکیبی با استفاده از آنالیز بار پایه»، تهران: بیست و ششمین کنفرانس بین المللی شبکه‌های توزیع برق.
- دهقانی، میثم؛ مظفری، امیرمحمد(۱۳۹۷)، «چالش‌های پیش روی رمزارز و مدیریت آن به عنوان ارز رسمی در تجارت جهانی»، تهران: اولین همایش ملی مدیریت با تأکید بر حمایت از کالا و خدمات ایرانی.

عربی

- انصاری، سید مرتضی(۱۴۱۵)، کتاب المکاسب، جلد اول، چاپ اول، قم: منشورات دارالذخائر.
- حسینی شیرازی، سید محمد(۱۴۱۳)، القواعد الفقهیة، چاپ اول، بیروت: مؤسسه امام رضا.
- حلی، حسن بن یوسف(۱۴۱۳)، قواعد الأحکام فی معرفة الحلال والحرام، چاپ اول، قم: دفتر انتشارات اسلامی.
- رشتی، میرزا حبیب اله(بی تا)، کتاب الإجاره، چاپ اول، قم: انتشارات بی جا.
- شهید ثانی، زین الدین بن علی(۱۴۱۰)، الروضة البهیة فی شرح اللمعة الدمشقیة (با حاشیه کلانتر)، جلد چهارم، چاپ سوم، قم: کتابفروشی داوری.
- طباطبایی، سید علی بن محمد(بی تا)، ریاض المسائل، جلد دوم، چاپ اول، قم: مؤسسه آل البيت.
- کاشف الغطاء، حسن بن جعفر(۱۴۲۲)، أنوار الفقاهة (کتاب الهبه)، چاپ دوم، نجف: مؤسسه کاشف الغطاء.
- محقق حلی، جعفر بن حسن(۱۴۰۸)، شرائع الإسلام فی مسائل الحلال والحرام، جلد اول، چاپ دوم قم: مؤسسه اسماعیلیان.
- هاشمی شاهرودی، سید محمود و همکاران(۱۴۲۶)، فرهنگ فقه مطابق مذهب اهل بیت (ع)، جلد سوم، چاپ اول، قم: مؤسسه دائرة المعارف فقه اسلامی بر مذهب اهل بیت.

لاتین

- Chuen, D. L. K(2015), Handbook of digital currency Bitcoin- innovation, financial instruments and big data, 1st Edition, Bija :Academic Press, 2015.
- Franco, P(2015), Understanding Bitcoin Cryptography engineering and economics, English :First Edition, anonymous published.
- Zheng, J(2016), "Effects of US Monetary Policy Shocks During Financial Crises A Threshold Vector Autoregression Approach", CAMA Working Paper.